

Нереабілітована пам'ять

У Галузевому державному архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області зберігається близько семи тисяч кримінальних справ на осіб, що були репресовані в 40-50-х рр. і не були реабілітовані на початку 90-х рр. ХХ ст., велика частина з яких – справи учасників ОУН та УПА. По селах та містах країни їх вшановують пам'ятники «Борцям за волю України», але формально вони 75 років залишаються у статусі злочинців. Влада незалежної України не спромоглася реабілітувати патріотів, чия боротьба фактично забезпечила в майбутньому незалежність України. Тим часом із зони АТО повертаються учасники гібридної війни з Росією, які через перепони державної бюрократії важко виборють свої права. Історія повторюється?

Зазначимо, що в 1991 р. в Україні прийняли закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» [1]. Всі справи переглянули і частину людей, пов'язаних із національно-визвольною боротьбою, реабілітували. В першу чергу тих, чиєї реабілітації в суді домагалися родичі або чиї справи були відносно легкими: хтось помагав повстанцям продуктами, хтось лікував поранених. Переглядали справи працівники СБУ, яким цю роботу доручили як «навантаження», тому все це відбувалося доволі формально.

На початку 2000-х рр. співробітники Івано-Франківської обласної державної адміністрації працювали над створенням «Книги пам'яті України» та книги «Реабілітовані історією», які містили інформацію про жертв комуністичного терору. Такі книги видавались у кожній області. Прикарпатська частина «Реабілітованих історією» формувалася за редакцією Лук'яна Вардзарука та налічує 5 томів – це своєрідна енциклопедія патріотів, які були депортовані, ув'язнені, загинули під час слідства, в ув'язненні або були розстріляні радянським тоталітарним режимом.

Однак учасники ОУН-УПА, які зі зброєю воювали за незалежність України від радянської влади, до книги не ввійшли. Адже закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» містить абсурдні обмеження:

реабілітації не підлягають особи, засуджені за зраду Батьківщини, шпигунство, диверсії, саботаж, теракти, організацію збройних формувань тощо. Дарма, що репресій зазнавали зрадники не України, а Радянського Союзу, диверсії й теракти були спрямовані на здобуття незалежності нашої держави, а збройні формування на зразок УПА боролися проти російського комуністично-окупаційного режиму. Закон прийняли 17 квітня 1991 року, отож, під поняттям «Батьківщина» малася на увазі не Україна. За 26 років незалежності українська влада змінити радянський закон не спромоглася.

Спроби прийняти новий закон про реабілітацію в 2014-2017 рр. не увінчались успіхом. Натомість прийнятий 9 квітня 2015 р. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» визнає бійців УПА борцями за незалежність України і дає підстави державним органам влади розпочати роботу над реабілітацією тисяч борців за незалежність України 40-50-х рр. ХХ ст. [2].

У зв'язку з цими обставинами науковці громадської організації «Поступовий гурт франківців» з ініціативи Яреми Петріва розпочали реалізацію науково-дослідного проекту «Нереабілітована пам'ять». Його концепція передбачала вивчення на основі архівів СБУ, записів свідчень очевидців подій та аналізу наукових публікацій історій життя прикарпатців, які, виборюючи незалежність України, стали жертвами радянського терору і мають право на належну шану від держави.

Робота над історією національно-визвольного руху опору ОУН-УПА відбувається за доброго сприяння Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області, працівники якого йдуть на зустріч у наукових пошуках архівних матеріалів з історії західноукраїнських земель 40-50-х рр. ХХ століття.

Результати науково-дослідницьких пошуків у межах проекту проходять апробацію на сторінках популярних часописів «Галицький кореспондент», «Галичина» та зберігаються на інтернет-ресурсі «Поступового гурту франківців» [3]. Поступовці ініціювали процес реабілітації діячів ОУН-УПА – в Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області подано

список з 83 осіб для реабілітації українських повстанців, а стосовно Ярослава Курляка вже є позитивне рішення органів прокуратури [4].

Одночасно перші наукові напрацювання проекту підготовлені до друку як окрему книгу. У ній зібрані історії вояків УПА та діячів ОУН 40-50-х рр. ХХ ст., вивчення і відкриття їх героїчного чину – це повага до нашої держави і нації, а в першу чергу – повага до самих себе. Частина оповідей розкриває важкі долі людей, яких закрутив вир війни і кинув в урвище біди. Ряд цих людей стали жертвами військового часу, а деякі морально надломалися і перетворилися в злочинців. Є в цій книзі також нариси про «радянських визволителів», які принесли на західноукраїнські землі безліч кривди під «прапором Леніна-Сталіна» і дійсно не підлягають реабілітації.

Сподіваємося, що подальша реалізація проекту «Нереабілітована пам'ять» прислужиться для подальших наукових історичних досліджень, популяризації української історії для широкого загалу, пришвидшить реабілітацію вояків УПА та сприятиме вихованню патріотичних почуттів українців.

Список використаної літератури

1. Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-12> (дата звернення 01.08.2017).
2. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/314-19> (дата звернення 01.08.2017).
3. Нереабілітована пам'ять // <http://postup.if.ua/memory/> (дата звернення 23.01.2017).
4. Реабілітація упівців силами поступовців // <http://postup.if.ua/reabilitatsiya-upivtsiv-zusylyamy-postupovtsiv-2/> (дата звернення 23.01.2017).